

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV PEDAGOGIKY A SOCIÁLNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kohoutková Michaela

Úrazovost žáků na ZŠ

Olomouc 2020

vedoucí práce: JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Úrazovost žáků na základní škole“ vypracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne

Kohoutková Michaela

Poděkování

Ráda bych, poděkovala JUDr. Zdence Novákové, Ph.D., za odbornou pomoc při zpracování mé bakalářské práce, poskytování cenných rad a za profesionální přístup.

Obsah

ÚVOD	7
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TEORETICKÝCH POJMŮ VZTAHUJÍCÍCH SE K TÉMATU	8
1.1 Definice pojmu úraz	10
1.1 Vybrané atributy úrazů	10
1.1.1 Dělení úrazů	10
1.1.2 Následky úrazů	11
1.1.3 Prevence úrazů	11
2 ŠKOLNÍ ÚRAZY	13
2.1 Definice pojmu školní úraz	13
2.2 Dělení školních úrazů	14
2.3 Postup pedagogického pracovníka při řešení školních úrazů	16
2.4 Ošetření úrazu	17
2.5 Následky školních úrazů	17
3 EVIDENCE ŠKOLNÍCH ÚRAZŮ U DĚTÍ	19
3.1 Kniha úrazů	19
3.2 Záznam o úrazu	20
3.3 Hlášení úrazů	20
3.4 Zasílání záznamu o úrazu	21
3.5 Statistika školních úrazů	21
3.6 Odškodňování školních úrazů	23
3.7 Odpovědnost za škodu při školních úrazech	24
4 PREVENCE ŠKOLNÍCH ÚRAZŮ	25
4.1 Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole	25
4.2 Předcházení rizikům	25
5 MEZINÁRODNÍ PROGRAM ZABÝVAJÍCÍ SE BEZPEČÍM VE ŠKOLE	27
5.1 Projekt Bezpečná škola	28

6	PROBLEMATIKA BEZPEČNOSTI ŽÁKŮ NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH...	30
6.1	Metodologická východiska	30
6.2	Vyhodnocení dotazníkového šetření	33
6.3	Zhodnocení výzkumných otázek	47
6.4	Shrnutí výsledků výzkumného šetření	48
	ZÁVĚR.....	50
	SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ZDROJŮ	52
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	55
	SEZNAM PŘÍLOH	56
	ANOTACE.....	61

Úvod

Zdraví je v životě člověka ta nejdůležitější věc, kterou má. Každý ve svém životě pravděpodobně zažil alespoň jednou nějaký úraz. Stejně tak každý z rodičů zažil úraz u svého dítěte, ať už lehčího nebo i těžšího charakteru.

Více než 25 % úrazů dětí představují úrazy dětí na základních školách. Mezi nejčastější druhy úrazů patří pohmožděniny, zlomeniny, úrazy hlavy a obličeje. Důležitou roli zde hraje znalost právních předpisů a metodiky výuky. Nejdůležitější je ale včasné a řádné poskytnutí první pomoci, které může být rozhodující pro odvrácení fatálních následků úrazu.

Práci na téma Úrazovost dětí na základních školách jsem si vybrala z toho důvodu, že sama studuji pedagogiku a jednou bych sama chtěla učit na základní škole. Obávám se, že ani já sama se nevyhnu úrazům svých žáků, ať už v tělocviku nebo i ve vyučování a o přestávkách.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části práce vysvětluji základní definice, jako například pojem úraz, dělení úrazů, následky úrazu a další klíčové pojmy. V praktické části práce se zabývám dotazníkovým šetřením, v němž jsem prostřednictvím dotazníku oslovila několik základních škol. Nasbíraná data z dotazníkového šetření jsem následně zpracovala, utřídila, vyhodnotila, a nakonec uvedla jejich prezentaci.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je definovat problematiku týkající se školních úrazů z teoretického hlediska, a dále analyzovat stav četnosti školních úrazů na vybraných základních školách v Olomouci a Brně. Práce si také klade za cíl zjištění četnosti školních úrazů, které vyžadovaly lékařské ošetření.

1 Vymezení základních teoretických pojmů vztahujících se k tématu

Problematikou úrazovosti žáků na základních školách se v minulosti zabývali autoři z řad pedagogů, expertů (srov. např. Dandová, 2008; Grivna a kol. 2003; Nováková, 2007; Tošovský a kol, 2006) i studentů pedagogiky. Jednotlivé publikace se zaměřují jednak na prevenci úrazů a zajištění bezpečnosti žáků ve vyučovacím procesu. Další typ výzkumných prací, i prací absolventských, se zabývají mapováním úrazovosti v jednotlivých oblastech České republiky či v jednotlivých typech škol (z posledních zdrojů Adamíková, 2017).

Bezpečnost práce v jednotlivých vyučovacích předmětech má své specifické požadavky, s nimiž jsou učitelé povinni seznámit žáky na začátku školního roku, aby byla naplněna informační povinnost vůči žákům a aby učitel zajistil základní prevenci úrazů a poškození zdraví v souvislosti s prací žáků ve vzdělávacím procesu a s jejich pobytem ve školském zařízení.

V úvodní části práce se zaměříme na definici pojmu úraz bez ohledu na jeho možné přívlastky z hlediska místa, kde k němu došlo. V souvislosti s pojmem se dále soustředíme na vybrané atributy úrazů, za něž považujeme dělení úrazů z hlediska úmyslnosti a neúmyslnosti a věnujeme pozornost také lehkým i těžkým úrazům. Neopomeneme ani následky úrazu, které mají na život zraněného jedince značný vliv a rovněž prevenci.

Nejprve však vymeším základní pojmy týkající se základního vzdělávání, jelikož se má bakalářská práce zaměřuje na úrazovost žáků z řad základních škol:

Žák

Dítě se stává žákem své spádové základní školy nebo školy, kterou pro výkon povinné školní docházky zvolil zákonný zástupce dítěte dnem přijetí dítěte k základnímu vzdělávání. Před přijetím dítěte k základnímu vzdělávání se hodnotí školní zralost každého jednotlivého dítěte, a to při zápisu k základnímu vzdělávání. Školní zralost se hodnotí v oblastech psychické, fyzické a sociální zralosti, která předurčuje dítě k úspěšnému začlenění do třídního kolektivu.

Povinná školní docházka

„Školní docházka je povinná po dobu devíti let od zápisu k základnímu vzdělávání, nejdéle však do konce školního roku, v němž žák dosáhne věku 17 let“ (561/2004 Sb., školský zákon). Docházka je povinná pro všechny děti spadající do věkové skupiny, pokud pobývají na území České republiky po dobu delší než 90 dní, a to bez ohledu na mateřský jazyk těchto studentů. Povinná školní docházka si klade za cíl rozvinout u žáků základní znalosti a dovednosti nutné k budoucímu samostatnému životu jedince. K základním dovednostem bezpochyby patří i schopnost vyhodnocovat rizika a předcházet jim tak, aby každý člověk mohl účinně chránit svůj život a zdraví, a také život a zdraví dalších členů společnosti.

Povinnou školní docházku vykonávají žáci ve školách základních, či v základních školách speciálních, podle svých schopností a vzhledem k možnostem svého dalšího tělesného, duševního a sociálního rozvoje. Další možností je plnění povinné školní docházky také na střední škole, a to v případě přijetí na žáka na víceleté gymnázium - buď po ukončení 5. ročníku základní školy na osmiletém oboru gymnázia anebo po ukončení 7. ročníku základní školy na šestiletém oboru gymnázia.

Základní vzdělání na ZŠ

Základní vzdělávání navazuje na vzdělávací program školy mateřské a tvoří tak další stupeň české vzdělávací soustavy. Základní vzdělávání na ZŠ se člení na vzdělávání prvního (1. až 5. ročník) a druhého stupně (6. až 9. ročník). Základní vzdělávání se řídí Rámcovým vzdělávacím programem pro základní školu, na základě kterého každá škola vypracuje odpovídající školní vzdělávací program, ve kterém se odráží specifické zaměření dané školy (sportovní, výtvarné, matematické, jazykové apod.). Vzhledem k tomu, že základní vzdělávání má napomáhat všestrannému rozvoji žáků, jsou jeho součástí i například tělovýchovné kurzy lyžování, plavání a pobytu v přírodě, které mohou být zdrojem rizikových situací a případných úrazů žáků. Podrobněji se této otázce budeme věnovat dále.

1.1 Definice pojmu úraz

„Jako úraz můžeme definovat úmyslné i neúmyslné poškození organismu, ke kterému došlo následkem mechanické, termální, elektrické či chemické energie.“ (detstvibezurazu.cz)
Mezi dalšími definicemi úrazu můžeme uvést například tuto: „Úraz je vymezován jako poškození zdraví, které vzniká většinou náhle, působením vnější síly, která přesahuje svoji intenzitou adaptační možnosti lidského organismu“ (Grivna, 2003: 12).

Většina úrazů vzniká náhle, v neočekávaných situacích. V mnoha případech si myslíme, že takovým situacím se nedá předcházet nebo jim není možné zabránit. Ve skutečnosti to však není pravda. Při zkoumání příčin často zjišťujeme, že většina úrazů je způsobena jen a jen naší vinou a vzniká naprosto zbytečně. „Úraz není „nehoda““ (Grivna, 2003: 15) Znamená to, že každý úraz má svoji příčinu.

Mezi časté a také mylné názory se řadí rovněž názor, že úrazy k životu patří a běžně se stávají. Pokud si někdo způsobí úraz, vše napraví lékař a člověk se pak vrátí zpět do běžného života, jako by se nikdy nic nestalo (Frišová, 2006:36).

1.1 Vybrané atributy úrazů

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolila do kategorie základních atributů úrazů jejich dělení z hlediska úmyslu a komplikovanosti, následky úrazů a jejich prevenci.

1.1.1 Dělení úrazů

V odborné literatuře můžeme dle mnoha autorů najít dělení úrazů na **úmyslné a neúmyslné**.

K úmyslným úrazům dochází záměrně. Způsobují si je někteří psychicky nemocní jedinci. Tito jedinci si vůbec neuvědomují žádné riziko a následky. Neuvědomují si, že nezasáhnou jen sami sebe, ale zasáhnou také své okolí.

Neúmyslné úrazy, tedy ty, které si člověk nezpůsobí záměrně, se ale stávají též naším přičiněním. Jak už jsem zmiňovala výše - roli hraje nepozornost, nesoustředěnost, nenadálá situace. Problém nastává i u lehkých úrazů jako je odřenina nebo naraženina. Málokdo si uvědomí, že i tato, dle nich banalita, je úraz.

Tímto se dostáváme k dalšímu dělení úrazů. Úrazy můžeme dále rozdělit na *lehké a těžké*. Lehkými úrazy jsou odřeniny, naraženiny, vykloubeniny, zlomeniny. Mezi těžké úrazy zařazujeme úrazy hlavy, poranění páteře, silná krvácení, popáleniny a mnohé další.

1.1.2 Následky úrazů

Pourazové následky mohou být někdy velice závažné nebo dokonce celoživotní. Většina z nás si určitě prošla nějakým lehkým úrazem, který byl následován krátkodobou rehabilitací.

Lehké úrazy nemají ve většině případů žádné komplikace a rychle se zahojí. Nenastává u nich žádný větší problém. U těžkých úrazů může dojít i k dlouhodobým komplikacím a trvalým následkům. V některých případech končí těžký úraz i tím nejhorším způsobem, smrtí.

Těžké úrazy jsou nemalým zatížením pro okolí a rodinu postiženého, zejména úrazy končící smrtí. Na úraz, který se stane ve vteřině, můžeme doplácet roky nebo celý život (Frišová, 2006:36).

Obecně následky úrazu rozdělujeme na *zdravotní a psychosociální*. Mezi zdravotní následky úrazu řadíme například snížení pohyblivosti, ztrátu sluchu, ztrátu zraku, poškození mozku, ztrátu končetiny nebo již zmiňovanou smrt. Psychosociálním následkem úrazu je narušení psychického vývoje, psychické problémy, narušení rodinných vztahů, narušení sociálního zařazení. Následky úrazu nejsou jenom problémem jedince, který utrpěl úraz - jsou také obrovským zatížením pro rodinu. Zraněný jedinec se musí vyrovnat se všemi následky a je vystaven velikému tlaku. V této situaci je nesmírně důležitá pomoc a podpora rodiny a přátel.

1.1.3 Prevence úrazů

Na vzniku úrazu se ve většině případů podílí člověk sám nebo vznikají v důsledku jednání jiného člověka, případně více lidí. **Člověk** je tedy tím hlavním faktorem.

Prevence úrazů není záležitostí pouze jedince, je to úkol celé společnosti. Základním stavebním kamenem je výchova v rodině, důležitou roli hraje také škola, různé organizace a v neposlední řadě média.

Obvykle se na vzniku úrazů podílí kromě lidí také samotné *prostředí*, které by mělo samozřejmě vykazovat známky bezpečnosti. Může jít o domácí prostředí, ale stejně tak školní či pracovní prostředí, prostředí veřejného prostranství atd. Úrazovost je prostředím ovlivňována do vysoké míry, důraz je vzhledem k finanční a časové náročnosti na jeho bezpečné uspořádání kladen především na prevenci - čili výchovu k bezpečnému chování. Ta je realizována prostřednictvím souhrnu pravidel vztahující se k danému prostředí (např. pravidla bezpečnosti práce, pravidla silničního provozu, v oblasti školství to mohou být např. pravidla chování v době přestávek, školních akcí či další pravidla, která jsou součástí školního řádu každé školy).

Zákon 561/2004 Sb., školský zákon, ukládá v § 29 ukládá školám zajištění bezpečného prostředí a ochrany zdraví při práci ve vyučování i na souvisejících akcích: *„Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Ministerstvo stanoví vyhláškou opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání ve školách a školských zařízeních a při činnostech s ním souvisejících.“*

2 ŠKOLNÍ ÚRAZY

V rámci této kapitoly se zaměříme na definici pojmu školní úraz, následovat bude rozdělení druhů a následků školních úrazů. V poslední řadě věnujeme pozornost i postupům při zjišťování a vyhodnocování příčin školních úrazů.

2.1 Definice pojmu školní úraz

Ke zraněním ve škole dochází velmi často. Zranění žáků základních škol se nejčastěji stávají během školního vyučování nebo při řešení dopravních situací. Zejména u dětí staršího školního věku je nejčastějším místem vzniku úrazu právě škola. K nejrizikovějším předmětům patří podle předpokladu hodiny tělesné výchovy (Dětství bez úrazu, 2006: 5). Velká většina všech úrazů vzniká opět nepozorností a také přeceněním vlastních sil. Důležitou roli zde hraje prevence a bezpečné chování v prostorách školy i mimo ni.

Školní úraz, je úraz, který si žák způsobil během školního vzdělávání nebo při činnostech, které jsou s ním přímo spjaté. Mezi školní úraz patří nejen úraz vzniklý v prostorách školy, ale jedná se i o úraz vzniklý při výletech, exkurzích, lyžařském výcviku, návštěvách kulturních a společenských zařízení, při účasti na soutěžích a školních olympiádách (Nováková, 2007: 66).

Z jiného hlediska může být za školní úraz považován úraz vzniklý při činnosti, kterou žák koná pro školu z vlastní iniciativy nebo z podnětu spolužáků (nesmí ji však konat proti výslovnému zákazu školy či školského zařízení, anebo pokud jsou k ní vyžadována zvláštní oprávnění). Potenciální riziko školního úrazu vzniká tedy například při výkonu povinností, které vyplývají z výchovně-vzdělávacího procesu, při jiné činnosti prováděné na příkaz pedagogického pracovníka. K možným zdrojům patří například i činnost, která je předmětem cesty, na níž je žák vyslán v rámci výchovně-vzdělávací činnosti školy nebo školského zařízení mimo objekt školy nebo školského zařízení (Dandová, 2008: 171).

Za důležité považujeme rovněž vymezit, co školním úrazem není. Podle Metodického pokynu MŠMT školním úrazem „*není úraz, který se žákovi stal při cestě školy nebo při cestě z ní. Úrazem žáka není ani úraz, který se stane žákovi na cestě nebo cestou zpět na místo, které bylo určeno jako shromaždiště mimo prostory školy pro akce konané mimo půdu škol*“ (Metodický pokyn MŠMT č. 37 014/2005-25, čl. 21).

2.2 Dělení školních úrazů

Kromě dělení úrazů na úmyslné a neúmyslné, které bylo uvedeno výše, je možné úrazy členit také **podle jejich závažnosti**.

V knize Školní úrazy dělí autor Kloub (1996: 3) školní úrazy do čtyř kategorií dle jejich závažnosti:

- **smrtelné úrazy** - první a nejtěžší typ zranění s následkem smrti
- **těžké úrazy** - mezi ně se řadí například komplikovaná zlomenina, otřes mozku, bezvědomí, popáleniny druhého a třetího stupně
- **hromadné úrazy** - za takový úraz se označuje úraz, při kterém byly zraněny alespoň tři osoby, z nichž jedna osoba utrpěla těžké zranění
- **úrazy, které nespadají do předchozích kategorií.**

Přičemž vyhláška č. 64/2005 Sb. dělí školní úrazy pouze na **úrazy dětí, žáků a studentů** a **na smrtelné úrazy** (viz Kloub, 1996: 8).

Co se týče úrazů úmyslně a neúmyslně způsobených, na půdě školy jsou úmyslnými úrazy myšlena ta zranění, která vzniknou následkem nezodpovědného jednání žáka nebo jednáním, které má za cíl ublížit druhému žákovi. Většina takových úrazů vzniká, když není dozor pedagogického pracovníka dostačující. Příkladem bývají nepřehledné situace a velké nashromáždění žáků, ať už při čekání ve školní jídelně, nebo při čekání na různé školní akce pořádané buď v prostorách školy, nebo i mimo ni. Nejčastějším typem záměrného zranění je zakopnutí o nastavenou nohu a následný pád, pád na základě strčení ze schodů, pád z odsunutého židle. Žák může spolužáka zranit i při hře o přestávce nebo při konfliktu, které bývají velmi časté a vznikají v nestřežené chvíli.

U her pak dochází i ke vzniku neúmyslných úrazů. Neúmyslná zranění vznikají nejčastěji v hodinách tělesné výchovy, na školním hřišti, na chodbách, ale i opět ve třídách. Žáci, zejména na prvním stupni, mají rádi nové věci, které mohou zkoumat a poznávat. Zároveň je třeba uvést, že oproti aktivnímu programu v mateřské škole musí ve škole ve většině případů celou vyučovací hodinu sedět v lavici a dávat pozor - a tak není nic neobvyklého, když o přestávkách uspokojují svou potřebu si svou nečinnost kompenzovat, což bývá nejčastější příčinou poranění.

Další dělení úrazů je dle věku, pohlaví, typů úrazů, prevenci úrazů, domácí výchově. V současnosti se počet úrazů v domácnostech velmi snížil. Školních úrazů naopak přibývá. Jak už jsme zmiňovali výše, ***děti na prvním stupni*** základní školy mají rády poznávání, jsou velmi energické, odvážné a rády se zapojují do skupinových her, jsou snadno schopné plnit úkoly od svých spolužáků. Takové děti rozlišují jen jednoduché situace, které považují za nebezpečné. Zvládnout však dvě rizikové situace zároveň je pro ně velmi obtížné.

Při poznávání a myšlení se dítě soustřeďuje spíše na jednotlivosti, souvislosti mu unikají. Zvýšená vnímavost k okolnímu prostředí i faktorům, které odvádějí pozornost, může narušit provedení již osvojených dovedností. Vlastnosti osobností nejsou ještě ustáleny, děti jsou impulzivní a přecházejí rychle z radosti do smutku a naopak. Vůle je ještě slabě vyvinuta, dítě nedokáže sledovat dlouhodobý cíl, a to především tehdy, má-li překonávat okamžité nezdary. Veškerou činnost dítě silně citově prožívá, patrně je také zvýšení vnímavosti k okolnímu prostředí a větší odvaha. Přetrvává malá sebekritičnost k vlastnímu vystupování a jednání. Velmi důležitá je i krátká doba, po kterou se děti dokážou plně koncentrovat. Ta trvá přibližně 4-5 minut, poté nastává útlum a roztěkanost“ (Perič, 2004).

U žáků na druhém stupni základní školy, což je ve věku od cca 11 let, dochází k prohloubení schopnosti vyhodnocovat nebezpečí a předcházet mu. Přesto se nutně nesnižuje pravděpodobnost vzniku úrazů. Jedná se o důsledek vývoje jak psychického, tak vývoje fyzického. Z hlediska fyzického vývoje dětí dochází k rychlému růstu kostry, k růstu končetin a k jiným vývojovým změnám. Tyto změny spolu přináší různá úskalí, jako je nemotornost, omezenost koordinování pohybů. Toto období se díky těmto změnám stává pro žáky rizikovější, jelikož nastávají častější úrazy, a to zejména v tělesné výchově. Škola by měla proto zajistit bezpečné prostory i pro žáky druhého stupně, kde se mohou bezpečně odreagovat nebo pracovat na rozvoji své fyzické zdatnosti (Marádová, 2003: 56–68).

Kromě fyzického vývoje nastává i zmiňovaný vývoj psychický. Chlapci mají v tomto věku potřebu přeceňovat svoje síly, předvádět se. Následkem toho se může stát vážný úraz, který má doživotní následky. Dívky dospívají o něco dříve než chlapci. Jejich rozumový vývoj je v tomto období na vyšší úrovni. Děvčata jsou v tomto směru daleko zodpovědnější než chlapci a nemají takovou potřebu riskovat. Mohou se však najít i výjimky.

Adolescenti mají i větší potřebu vyhledávat kolektiv. S čímž se spojuje problematika konzumace alkoholu a jiných návykových látek. Velmi často dochází k otravám alkoholem a předávkování drogami. Navíc pod vlivem drog se mění schopnost jedince vyhodnocovat nebezpečnost situace a zodpovědně se rozhodovat. Časté je například šplhání do výšek, na komíny, na vlakové vagóny a jiné aktivity, které mohou končit až smrtí (Škodáček, 2003: 24–33).

Období dospívání je nejideálnějším obdobím pro vyniknutí v týmových i individuálních sportech, jako jsou fotbal, hokej, box a mnohé další sportovní aktivity. V tomto období dosahují adolescenti nejlepších sportovních výkonů. Při sportech v tomto věku dochází, ale k řadě zranění. Některé z nich mají trvalé a bohužel také nevratné následky.

V období dospívání by si adolescenti měli více uvědomovat možná rizika úrazu a s nimi spojené důsledky, které je mohou provázet celý život (Tošovský, 2006).

2.3 Postup pedagogického pracovníka při řešení školních úrazů

V případě, že se žák zraní, je jakýkoliv pedagogický pracovník povinen postupovat podle kroků uvedených ve Vyhlášce MŠMT č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů.

Nejprve musí pedagogický pracovník, který je přítomen u úrazu, zjistit závažnost poranění a uvážit, zda je zapotřebí lékařské pomoci. Úraz ošetří školní zdravotník. Jestliže úraz vyžaduje lékařské ošetření, neprodleně ho zajistí - přivolá lékařskou pomoc nebo musí zabezpečit doprovod k lékaři jiným pedagogickým pracovníkem (lékař žáka ošetří a zjistí závažnost úrazu, dále také vyplňuje hodnocení bolestného, dle kterého se stanovuje výše odškodného). Pedagog také musí co nejdříve je to možné informovat ředitele školy, v případě smrtelného úrazu má ředitel školy povinnost informovat také svého zřizovatele o zranění žáka.

Po zajištění ošetření zranění pedagogický pracovník informuje zákonného zástupce žáka, případně jej žádá o převzetí dítěte, vyžaduje-li to zdravotní stav dítěte.

Následuje povinná dokumentace úrazu – pedagogický pracovník provede zápis do knihy úrazů, popřípadě vyplní záznam o úrazu. Není-li on sám třídním učitelem žáka, informuje ho o zranění žáka. Úraz musí být evidován v knize úrazů nejpozději 24 hodin od okamžiku, kdy se škola o vzniku úrazu dozví. Tím je zajištěna jednak prioritá ošetření úrazu před jeho administrativním zpracováním, jednak přesnost, úplnost a nezkreslení údajů v knize úrazů velkým časovým odstupem od vzniku události.

Do knihy úrazů přitom dle zákona musí být zapsány úrazy, které zapříčiní alespoň dvoudenní nepřítomnost žáka ve vyučování. Povinnost uvedení záznamu se také týká úrazů smrtelných. Ostatní úrazy zaznamenává škola na žádost zákonného zástupce žáka nebo v případě, že žákovi bude pravděpodobně přiznáno odškodné za bolest či ztížené společenské uplatnění.

Záznam o úrazu spolu s hodnocením bolestného (které vyplnil ošetřující lékař) pak pedagogický pracovník odešle na zdravotní pojišťovnu žáka. Dále se záznam o úrazu zasílá na Českou školní inspekci – poté pojišťovna odškodní zákonného zástupce žáka. Jestliže došlo ke smrtelnému úrazu, je pedagogický pracovník povinen tuto skutečnost nahlásit rovněž na Policii ČR.

2.4 Ošetření úrazu

Povinností školy je poskytnout žákovi ihned první pomoc nebo zajistit odborné lékařské ošetření ve zdravotnickém zařízení. Úraz musí být bez odkladu nahlášen vedení školy. Zároveň musí být proveden zápis do knihy úrazů - více v kapitole o evidenci školních úrazů.

Ošetření provádí pedagogický pracovník, který je proškoleným zdravotníkem školy. Vyplnění záznamu o úrazu učiní osoba, která byla svědkem zranění, nebo osoba, které bylo zranění jako první nahlášeno.

2.5 Následky školních úrazů

Kterýkoliv úraz, ať už školní nebo mimoškolní, může vzniknout během krátkého okamžiku. Následky pak mohou být doživotní. Školní úrazy můžeme, stejně jako mimoškolní úrazy, rozdělit na lehké a těžké.

Větší část školní úrazů naštěstí končí jen s dočasnými následky, jakou jsou odřeniny, lehčí zlomeniny rukou, atd... Tyto úrazy se rychle hojí a nepotřebují žádnou delší rekonvalescenci.

Bohužel se ale stávají školní úrazy, které mají trvalé následky nebo v nejhorším případě skočí smrtí dítěte. Trvalý následek ovlivňuje nejen dítě, ale zároveň i rodinu, kamarády, spolužáky. Kromě bolesti a utrpení s sebou trvalý následek přináší i vyšší náklady pro rodinu a v budoucnu se mohou naskytnout problémy s uplatněním na trhu práce. Trvalý následek ovlivňuje kromě dítěte samotného, jeho rodiny a kamarádů i celou společnost. Mezi celospolečenské následky můžeme zařadit výjezdy zdravotnických záchranářů, policistů, hasičů. Také sem můžeme zařadit hospitalizaci dítěte, výplatu pojistného, finanční podporu od státu (Frišová, 2006:36).

Kromě uvedených následků přichází pro dítě, jeho rodinu i společnost také následky zdravotní a psychosociální. Zdravotními následky jsou amputace končetin, omezení pohyblivosti, poškození mozku, ztráta zraku, ztráta sluchu, trvalé bolesti. Jako psychosociální následky můžeme označit problémy spojené s dlouhodobou hospitalizací, oslabení rodinných vztahů, extrémní stres, problémy se sociálním zařazením.

V České republice na následky úrazů umírá ročně 100 dětí. Přibližně 2000 dětí přežije úraz s trvalými následky. Až 30 000 dětí bývá hospitalizováno ve zdravotnickém zařízení. Ošetřeno u lékaře bývá v průměru 450 000 dětí (Pokorná, 2016).

3 EVIDENCE ŠKOLNÍCH ÚRAZŮ U DĚTÍ

V roce 2015, přesněji 9. února 2015, vstoupila v účinnost Vyhláška MŠMT č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. I přes to, že tato vyhláška byla velmi očekávaná, je neúplná a dle mého názoru postrádá přesnější vymezení času nepřítomnosti žáka ve škole, dle kterého se vyhotovuje záznam o úrazu.

Zajištění evidence školních úrazů je povinností školy, a to prostřednictvím knihy úrazů, záznamu o úrazu, a jeho následné hlášení a zaslání příslušným orgánům.

3.1 Kniha úrazů

Kniha úrazů slouží k evidenci všech úrazů žáků, ke kterým došlo při školních činnostech nebo na akcích organizovaných školou, avšak mimo prostory školy. Úraz musí být v knize úrazů evidován nejpozději do 24 hodin od okamžiku, kdy vzniknul (Marádová, 2007:36).

Kniha úrazů patří mezi povinnou dokumentaci každé školy, ve většině případů je uschovaná u zástupce školy, u školní lékárničky první pomoci nebo jí má u sebe pověřený pracovník, jenž má zároveň za úkol knihu úrazů spravovat.

Zápis do knihy úrazů provádí:

- a) vyučující daného předmětu (např. úraz při hodině chemie, pracovních činností, tělocviku);
- b) učitel, který má dozor během přestávky nebo ve školní jídelně;
- c) třídní učitel ve všech ostatních případech.

V knize úrazů musí být dle Vyhlášky MŠMT č. 64/2005 Sb., §2 uvedeno:

- a) pořadové číslo úrazu,
- b) jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození zraněného,
- c) popis úrazu,
- d) popis události, při které k úrazu došlo, včetně údaje o datu a místě události,
- e) zda a kým byl úraz ošetřen,
- f) podpis zaměstnance právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení, který provedl zápis do knihy úrazů,
- g) další údaje, pokud jsou potřebné k sepsání záznamu o úrazu.

Veškeré osobní údaje, které se uvedou do knihy úrazů, mohou být použity pouze pro účely evidence úrazů nebo pro vyhotovení podkladů záznamu o úrazu.

3.2 Záznam o úrazu

Vyhotovení záznamu o úrazu má na starost pedagogický pracovník. Tento pověřený pracovník provádí i zápis do knihy úrazů společně se zástupcem ředitele školy.

Záznam o úrazu se vyplňuje po prošetření příčin vzniklého zranění a je velmi zásadní, jelikož právě tento dokument prokazuje vznik úrazu i jeho okolnosti, příčiny a na jeho základě se stanovují následná preventivní a nápravná opatření.

Podle Vyhlášky MŠMT č. 64/2005 Sb., §2 se vyhotovuje v případě, kdy se jedná o:

- a) úraz, v jehož důsledku vznikla nepřítomnost žáka ve škole
- b) smrtelný úraz, který způsobil ihned smrt bezprostředně po úrazu nebo na jehož následky žák zemřel nejpozději do jednoho roku od vzniku úrazu.

Záznam o úrazu se vyplňuje na předepsaný formulář, který je možné získat u školního zdravotníka nebo u zástupce ředitele školy. Vždy se pořizuje v několika vyhotoveních, z nichž jedno vyhotovení náleží škole, druhé vyhotovení náleží zákonnému zástupci dítěte (není-li žák zletilý) a další vyhotovení obdrží instituce, jimž je škola povinna vznik úrazu hlásit (viz. níže).

3.3 Hlášení úrazů

První ohlašovací povinnost o vzniku úrazu mají žáci, kteří musí jakémukoliv pedagogickému pracovníkovi nahlásit nejen úraz, ale také každé poranění či nehodu. Pokud se jedná o úraz, který vyžaduje neprodleně odborné lékařské ošetření, pedagogický pracovník zavolá rychlou záchrannou službu a rovněž je povinen zajistit doprovod zraněného žáka do zdravotnického zařízení.

O každém úrazu musí být rovněž neprodleně informován ředitel školy. Pedagog, který je určen k vyplňování zápisů do knihy úrazů, podá co nejdříve informaci o vzniklém úrazu zákonnému zástupci žáka.

Pokud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchaný trestný čin nebo přestupek, anebo došlo ke smrtelnému zranění, musí ředitel školy neprodleně nahlásit situaci místně příslušnému útvaru Policie České republiky.

Každá škola je pojištěna pro případy své odpovědnosti za škody vzniklé na životě a zdraví svých žáků. Proto ředitel musí také bez zbytečného odkladu podat hlášení pojišťovně.

3.4 Zasilání záznamu o úrazu

Záznam o úrazu zasílá ředitel školy za předcházející kalendářní měsíc, avšak nejpozději do pátého dne následujícího po měsíci, kdy se úraz stal. Tento záznam odesílá na základě Vyhlášky MŠMT č. 64/2005 Sb., §4:

- a) zřizovateli,
- b) zdravotní pojišťovně žáka,
- c) příslušnému inspektorátu České školní inspekce.

Nastal-li smrtelný úraz, pak záznam o smrtelném úrazu zasílá zástupce ředitele školy do pěti pracovních dnů po podání hlášení. A to:

- a) zřizovateli,
- b) zdravotní pojišťovně žáka,
- c) příslušnému inspektorátu České školní inspekce,
- d) místně příslušnému útvaru Policie České republiky.

Z výše uvedeného vyplývá, že formulář záznamu o úrazu musí v jednom vyhotovení zůstat ve škole, další náleží zákonnému zástupci (či zletilému žákovi), jeden záznam se odesílá zřizovateli školy a další ještě zdravotní pojišťovně žáka. České školní inspekci se poskytne záznam o úrazu v elektronické podobě prostřednictvím jejich internetového systému. V případě úmrtí žáka následkem vzniklého úrazu se záznam poskytne Policii České republiky.

3.5 Statistika školních úrazů

Veškerá školní zařízení jsou ze zákona povinna vést evidenci všech školních úrazů, ke kterým došlo při vzdělávání a činnostech s ním souvisejících. Dle vyhlášky MŠMT č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů musí školská zařízení, jak je uvedeno výše, vystavit i záznam o úrazech a odeslat ho určeným institucím.

Informace pro statistické šetření o školní úrazovosti můžeme získat od několika institucí. Každá z institucí má ale odlišné podmínky pro sběr těchto dat.

Informace o školních úrazech a úrazovosti jsou evidovány v těchto institucích:

- Česká školní inspekce (dále jen ČŠI)
- Český statistický úřad (dále jen ČSÚ)
- Státní úřad inspekce práce (dále jen SÚIP)
- Ústav pro informace ve vzdělání (dále jen ÚIV)
- Ústav zdravotnických informací a statistiky (dále jen ÚZIS) (Romaněnko, Skácelík, 2008)

Česká školní inspekce má jednotlivé inspektoráty, kam školská zařízení zasílají záznamy o úrazech. Tyto záznamy se sumarizují a následně se odesílají na ústředí ČŠI. Záznamy jsou pak analyzovány podle místa, regionu, rozsahu, času vzniku zranění a jiných dalších aspektů.

Dle statistik ČŠI z poslední doby bylo zjištěno, že školy vedou formuláře o úrazech pečlivě. Nebyl zaznamenán ani jediný případ, že by v některém školském zařízení došlo k porušení vyhlášky (Doubrava, 2007). Vyskytují se pouze drobné chyby a mírně nepřesné hodnoty. Nastane-li situace, že by škola neodeslala všechny formuláře nebo byly v rozporu s právními předpisy, vystavuje se ředitel školy negativnímu hodnocení.

Dle dokumentace docházelo k úrazům nejčastěji v dopoledních hodinách, zejména v časovém rozmezí od 10 hodin do 12 hodin. Jednalo se o žáky ve věku 13 až 16 let. Tyto úrazy tvořily více jak polovinu ze všech úrazů. U dětí do 6 let byla naopak úrazovost nejnižší. Nejkritičtějším dnem pro úrazovost je úterý. Na tento den připadá nejvíce úrazů z celého týdne. Statistika také uvádí úrazovost dle kalendářních měsíců, kdy nejhůře dopadl měsíc listopad. Nejbezpečnější byl dle statistiky měsíc červen, kdy se udává nejméně úrazů.

Příčinou úrazů byla nejčastěji náhoda, která tvoří přibližně 40 % ze všech úrazů. Druhé místo zaujímá neopatrnost společně s nekázní. Na třetím místě jsou úrazy, jež vznikly zaviněním další osobou.

Co se týká výskytu jednotlivých zranění, nejobvyklejší a nejčetnější je zlomená ruka, která tvoří více než polovinu zranění. Dále následuje zlomenina nohy a v neposlední řadě poranění hlavy.

Ze statistického šetření vyplynulo, že některé úrazy vznikly i kvůli pochybení na straně školského zařízení a pedagogických pracovníků. Jednalo se o případy šikany a cizího zavinění, ke kterým došlo zpravidla o přestávkách. Internetový portál Novinky.cz například informuje o případě, kdy ve škole došlo dokonce k poranění nožem. Žák v sedmém ročníku bodl chlapce do zad. K této situaci došlo v čase, který jsem uváděla výše. Což je mezi 10. a 12. hodinou. V tomto případě došlo k pochybení na straně ředitele školy. Paní ředitelka případ nenahlásila na Polici ČR, nezavolala ani lékařskou pomoc. Žákovi se snažila poskytnout pomoc jen prostřednictvím školní lékárníčky. Pochybení bylo i na straně pedagogického pracovníka. Třídní učitel u útočníka objevil už dřív předmět, kterým bylo způsobeno zranění. Tuto skutečnost však neoznámil ředitelce školy, předmět žákovi po projednání s rodiči vrátil a žák nedostal žádný postih.

Ze záznamů o úrazech je zřejmé, že častěji dochází k úrazům u chlapců. Výrazný podíl představují zranění na počátku školní docházky. Postupem času se rozdíl mezi úrazy chlapců a dívek začíná srovnávat, bývá tomu tak přibližně ve čtvrtém nebo pátém ročníku. Na druhém stupni základní školy ale začínají opět převažovat úrazy chlapců.

3.6 Odškodňování školních úrazů

O úpravě odpovědnosti za škodu pro poškození zdraví a úrazů žáků se vychází ze zákona č. 262/2006 Sb., Zákoníku práce (dále jen „zákoník práce“). Dle ustanovení §391 zákoníku práce vyplývá, že odpovědnost za škodu vzniklou žákům během vyučování nebo v přímé souvislosti s ním, nese vždy škola nebo školské zařízení. Jedná se o objektivní zodpovědnost, není tedy nutné prokazovat míru zavinění (Romaněnko, Skácelík, 2008).

Zákonný zástupce žáka má právo požádat školu o náhradu škody. Nejprve musí vyplnit žádost o náhradu škody na zdraví a také formulář pro zdravotní pojišťovnu. Tyto podklady by měly být volně ke stažení na webových stránkách školy. Oba dva formuláře společně s potvrzením o prvním ošetření dítěte u lékaře odevzdá ve škole. Může tak učinit u třídního učitele nebo v kanceláři školy. V kompetenci školy je následné odeslání formulářů a dokumentů na pojišťovnu, která poté vyplácí případné odškodnění.

Pokud byl úraz způsoben úmyslně jinou osobou, musí být tato podstatná informace uvedena v knize úrazů i v zápise o úrazu. Pojišťovna má pak nárok na vyhrazení práva, aby se ten, jenž zranění způsobil, spolupodílel na finančním plnění.

Výše náhrady škody za vzniklý úraz je posuzována dle zákoníku práce §366.

3.7 Odpovědnost za škodu při školních úrazech

Školy mají vůči žákům odpovědnost za škodu, která vznikla v důsledku úrazu v omezeném rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy. Jedná se o tyto právní předpisy:

→ § 365 a násl., § 392 a § 393 zákona č. 262/2006 Sb. (zákoník práce),

→ § 391 zákona č. 262/2006 Sb., (zákoník práce)

→ § 2894, 2920 zákona č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník)

Rozsah a způsob, jakým proběhne náhrada školy, projednává vždy škola se zákonným zástupcem nebo přímo se žákem, pokud se jedná o žáka zletilého.

4 PREVENCE ŠKOLNÍCH ÚRAZŮ

Z hlediska školních úrazů je velmi důležitá prevence. Ať už se jedná o prevenci aktivní nebo prevenci pasivní. Mezi aktivní prevenci můžeme například zařadit výuku zaměřenou na zlepšení schopnosti dětí rozpoznávat rizikové situace a riziková místa. K pasivní prevenci patří utvoření bezpečného prostředí ve školách či na hřištích.

V první třídě je nutností i prevence zaměřená na předcházení dopravním úrazům. Dopravní úrazy představují jednu z nejčastějších příčin zranění u dětí v tomto věku. Ačkoli nás prevence něco stojí, vždy je jednodušší a méně nákladná než řešení dopadů úrazů (vychovakezdravi.cz).

4.1 Zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole

Povinnosti, které musí splňovat pedagogický sbor v rámci výkonu své činnosti na základních školách, vyplývají z Pracovního řádu pro zaměstnance škol a školských zařízení, Vyhlášky MŠMT č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

4.2 Předcházení rizikům

Rizikům může předcházet ať už škola sama, pedagogický sbor, ředitel nebo přímo žák.

Škola a její pracovníci jsou povinni seznámit žáky s veškerým nebezpečím, které může případně ohrozit jejich život či zdraví. Na začátku každého školního roku v září provede pedagogický pracovník poučení všech žáků o bezpečnosti a provede zápis o poučení do třídní knihy. Během školního roku se žáci základních škol dozvídají o strategiích předcházení úrazům v příslušných vzdělávacích předmětech (například v dopravní výchově, prvouce, výchově ke zdraví a podobně).

Pedagogický sbor zajišťuje dozor nad žáky přímo ve vyučování, ale také o přestávkách, a to i ve společných prostorách školy. Pedagogičtí pracovníci zajišťují dozor i v místech určených pro stravování žáků, jako je školní jídelna. Pedagogičtí pracovníci musejí přijít do školy alespoň 15 minut před zahájením první vyučovací hodiny, aby zajistili dostatečně a včas dozor nad žáky. Po skončení vyučování je pedagogický pracovník povinen zkontrolovat pořádek ve třídě - zda jsou uzavřena okna, zda je uzavřen přívod vody a zda jsou vypnuty všechny elektrické spotřebiče.

Ředitel školy má zodpovědnost za zajištění dozoru nad žáky. V úvahu musí brát věk, zdravotní stav a další vlastnosti žáků.

Žáci jsou v rámci své bezpečnosti a ochrany zdraví povinni dodržovat školní řád a veškeré pokyny pedagogů a jiných pracovníků školy, s nimiž byli seznámeni. Žáci nesmí před ukončením vyučování opouštět z bezpečnostních důvodů budovu školy bez vědomí vyučujícího. Dále nesmí žáci do školy nosit předměty, které nesouvisí s výukou a mohou ohrožovat zdraví a bezpečí jiných žáků.

5 MEZINÁRODNÍ PROGRAM ZABÝVAJÍCÍ SE BEZPEČÍM VE ŠKOLE

Mezinárodní projekt WHO pro prevenci úrazů ve školách vznikl v roce 2001. Jeho organizace spadá pod Mezinárodní síť bezpečných komunit, které náleží pod Světovou zdravotnickou organizaci. Název projektu je **Bezpečná škola**.

Cílem programu není pouze prevence úrazů, ale i vytvoření bezpečného psychosociálního prostředí jak pro žáky, tak i pro všechny ostatní pracovníky školy.

Tento program je založen na pravidlech, jež vychází z pilířů bezpečných komunit, které jsou jejich základem. V praxi to znamená, že dochází ke zlepšení sociálního prostředí, snižuje se počet úrazů, vzniká více neohrožujícího prostředí, a to jen díky analýze prostředí, analýze rizikových faktorů a jejich sběru a následné evaluaci.

Členem mezinárodní sítě WHO se mohou stát veškerá školská zařízení, všech stupňů. Podmínkou je pouze příprava a realizace dlouhodobého programu ke zvýšení bezpečnosti a tento svůj program opakovaně obhájit před zástupci Bezpečných komunit WHO. O přijetí musí školy požádat v centru v Tusconu (USA), ideálně prostřednictvím Centra úrazové prevence, II. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy.

Českými školami, které se účastní, tohoto programu jsou například:

- 1) Základní škola Zachar Kroměříž – tato škola se stala Bezpečnou školou v roce 2008, zároveň jako první ve střední Evropě
- 2) Základní škola Slovan Kroměříž – tato škola vstoupila do projektu Bezpečná škola v roce 2008
- 3) Základní škola U Sýpek, Kroměříž 4
- 4) Základní škola Bratrství Čechů a Slováků, Bystřice pod Hostýnem
- 5) Základní škola, Holešov
- 6) Mateřská škola Pastelka, Chrudim
- 7) Mateřská škola, Štítného, Kroměříž
- 8) Základní škola Oskol, Kroměříž

Rozhodně si nelze ne všimnout, že velká část základních škol se nachází v Kroměříži. Je tomu tak díky patronovi dětí města Kroměříže, panu Ing. Zdeňku Vopičkovi. Tento muž je zároveň i koordinátorem mezinárodní Bezpečné školy. (Kloub, 1996:8)

5.1 Projekt Bezpečná škola

Jakýkoliv úraz se stává z určitého důvodu. Nejedná se o náhodu, lze se mu určitým způsobem vyhnout nebo mu předcházet (Frišová, 2006:36). Díky tomuto názoru vznikl i výše uvedený projekt Bezpečná škola. Jedná se o nadstandardní program, který je možné nabídnout školám na celém světě.

V projektu Bezpečná škola je škola bezpečnou pro veškeré studenty i pedagogické pracovníky, je to škola, kde se nevyskytují žádné sociálně patologické jevy. Bezpečnou školou je škola, kde panuje důvěra, vyslechnutí, pochopení, porozumění. V takové škole se rovněž naslouchá, a ne pouze vyučuje, každá situace se vnímá a následně řeší. Žáci i zaměstnanci školy se do takové školy těší, jelikož je cítit dobré sociální klima.

Vstup školy do programu Bezpečná škola neznamena náhlé snížení úrazovosti žáků - úrazovost se nesníží obratem, ale přínosy tohoto programu budou vidět v příští generaci. V příští generaci se z nynějších studentů stanou matky a otcové a na základě informací, které získali ve škole, povedou své vlastní děti k bezpečnosti a ochraně jejich zdraví. Vybaví děti informacemi, jak se chovat, aby nedošlo k žádnému úrazu.

ISS (Integration Safe School v rámci programu Mezinárodní bezpečné školy) stanovuje 7 základních principů pro Mezinárodní bezpečnou školu. Na těchto principech funguje celý program:

1. **Utvoření týmu pro realizaci.** Tým musí být složen z pracovníků školy (pedagogičtí pracovníci i techničtí pracovníci), z rodičů i studentů. Ředitel školy je vedoucím týmu společně s členem školní rady. Činnost týmu musí fungovat na vzájemné komunikaci a spolupráci. Úkolem celého týmu je připravit, realizovat, a nakonec vyhodnotit program Bezpečné školy.
2. **Strategie bezpečné školy,** kterou vytváří tým realizace ve spolupráci se školní radou, ředitelem školy, jiným vedením školy a výborem pro bezpečnou komunitu.
3. **Školní program Bezpečné školy** – jedná se o dlouhodobý a aktivní program, který dodržuje vytvořenou strategii a pomocí svých činností zabezpečuje bezpečnost a zdraví všech svých studentů školy.
4. **Zaměření se na rizikové prostředí a rizikové skupiny,** které jsou v rozporu s bezpečnostním hlediskem.
5. **Monitorování a evidování** frekvence a příčin úrazů.
6. **Hodnocení a systematické posouzení kvality programu,** který zahrnuje přípravu, realizaci. Patří sem i následné posouzení, jak je program efektivní.

7. **Spolupráce a sdílení** veškerých zapojených škol na komunitní, národní a mezinárodní úrovni.

Na závěr této kapitoly a zároveň celé teoretické části práce bych chtěla říci, že i když v České republice není v projektu Bezpečná škola zapojeno mnoho škol, jejich počet postupně pomalu narůstá. Myslím si, že tento počet bude růst nadále i přesto, že školy vstupují do tohoto programu bez peněžní podpory. I bez finanční motivace se školy snaží vytvořit pro své žáky místo, kam budou chodit beze strachu, budou se cítit bezpečně a příjemně.

6 Problematika bezpečnosti žáků na základních školách

V teoretické části bakalářské práce jsme se zabírali základními pojmy úrazovosti žáků na základní škole. K úrazům žáků na základní škole vždy v nějakém měřítku docházelo, a i vzhledem k přijatým opatřením preventivní povahy bohužel docházet stále bude, je to nevyhnutelné. Protože ač hodně záleží na bezpečném prostředí škol, velký podíl na zraněních vzniklých ve škole mají samotní žáci.

Bakalářská práce si klade za cíl kromě definování dané problematiky také analýzu stavu četnosti školních úrazů na vybraných základních školách v Olomouci a Brně, kterou zahrnuje praktická část.

6.1 Metodologická východiska

Cíl výzkumu a stanovení hypotéz

Hlavní výzkumný cíl: hlavním výzkumným problémem je úrazovost žáků na základních školách. Prostřednictvím výzkumného šetření zjišťujeme, v jaké míře se pedagogové na základních školách setkávají se školními úrazy, o jaké úrazy jde a jak se s nimi školy vypořádávají v rámci přijatých preventivních opatření.

Vedlejší výzkumný cíl: mimo jiné z výzkumného šetření také vysledujeme, zda úrazy vyžadovaly lékařské ošetření, zda škola uplatnila své pojištění následků úrazu nebo zda se pedagogové sami podílejí na realizaci preventivních opatření a jestli školy spolupracují při zvyšování bezpečnosti s dalšími organizacemi a subjekty.

Na základě teoreticky zpracované problematiky úrazovosti žáků na základních školách a cíle bakalářské práce jsme stanovili pro své výzkumné šetření tyto výzkumné otázky:

výzkumná otázka č. 1: V jaké době dochází nejčastěji ke školním úrazům - v době výuky nebo přestávek?

výzkumná otázka č. 2: Jak dochází k úrazům z hlediska jejich zavinění?

výzkumná otázka č. 3: O jaké se jedná nejčastěji úrazy z hlediska jejich závažnosti?

výzkumná otázka č. 4: Jakým způsobem se škola zabývá po úrazu bezpečností v rámci preventivních opatření?

výzkumná otázka č. 5: Podílejí se pedagogičtí pracovníci, kteří byli přítomni u úrazu, na realizaci preventivních opatření.

Výzkumná metoda

Jedna z hojně využívaných výzkumných metod ve společenských a pedagogických vědách je dotazníkové šetření, které bylo pro naplnění cíle výzkumného šetření mé bakalářské práce nejvhodnější.

Dotazníkové šetření je kvantitativní metodou získávání dat, a to především z hlediska možnosti získání velkého počtu respondentů. Další výhodou ve využití dotazníkového šetření spatřujeme v rychlosti sběru potřebných dat a informací. Pro samotné respondenty je bezpochyby příjemným aspektem odstup s výzkumníkem, který jim umožní s poklidem rozvážit odpovědi.

Dotazník, který je součástí bakalářské práce v příloze č. 1, je koncipován tak, aby nezatížil pedagogické pracovníky nadměrnou administrativou, ale zároveň poskytl kvalitní, relevantní a validní data.

V dotazníku jsou využity otevřené a uzavřené otázky tak, aby co nejefektivněji plnily informativní funkci ve vztahu k výzkumníkovi. Otevřené otázky byly zvoleny v případech, kdy je třeba respektovat individuální situaci daného respondenta a školního prostředí. V ostatních případech byly využity otázky uzavřené s výběrem z konečného počtu odpovědí.

Výzkumný soubor

Dotazník byl poskytnut celkem 28 základním školám ve dvou moravských velkoměstech, v Brně a v Olomouci. V důsledku uzavření základních škol nařízeného Vládou ČR se dotazníkového šetření zúčastnilo minimum oslovených škol - v Olomouci 2 školy a v Brně se zúčastnily 3 školy. Školy byly vybrány na základě příslušnosti do zkoumané lokality a své spádovosti. Zastoupeny jsou jak školy sídlištní, tak školy menší sloužící užší komunitě žáků. Na základě výsledků dotazníkového šetření je možné vyhodnotit, zda se významně liší sociální klima na jednotlivých oslovených školách.

Průběh sběru dat

Dotazníky byly školám zaslány v elektronické podobě formou emailové komunikace s řediteli škol či jejich zástupci. Elektronickou formu komunikace jsme jako primární zvolili jednak proto, že je výrazně rychlejší, jednak proto, že je finančně výrazně méně náročná než komunikace s využitím poštovních zásilek. Další distribuce dotazníků mezi pedagogy dané školy byla ponechána na zvážení ředitele školy.

V průvodním dopise, který je přílohou č. 2, jsme formulovali doporučení a preference výzkumného šetření a požádali jsme ředitele škol o zapojení třídních učitelů z prvního i druhého stupně základního vzdělávání, ostatních pedagogických pracovníků a školních zdravotníků. Tímto předvýběrem respondentů jsme si kladli za cíl zajistit zejména relevanci dat a dostupnost vyjádření těch nejexponovanějších pedagogických pracovníků, u nichž je vysoce pravděpodobné, že se stali svědky nemalého množství školních úrazů.

Výzkumné šetření probíhalo v období od 1. 3. 2020 do 30. 4. 2020. Délku výzkumného šetření jsme se snažili zvolit tak, aby měli respondenti dostatek času zareagovat na naši písemnou žádost o vyplnění dotazníku a zároveň, aby nám byly výsledky šetření doručeny dostatečně včas a aby bylo možné data kvalitně vyčistit a zpracovat. Bohužel však vzhledem k uzavření škol byl sběr dat velmi omezen, z toho důvodu se nám podařilo získat 30 vyplněných dotazníků.

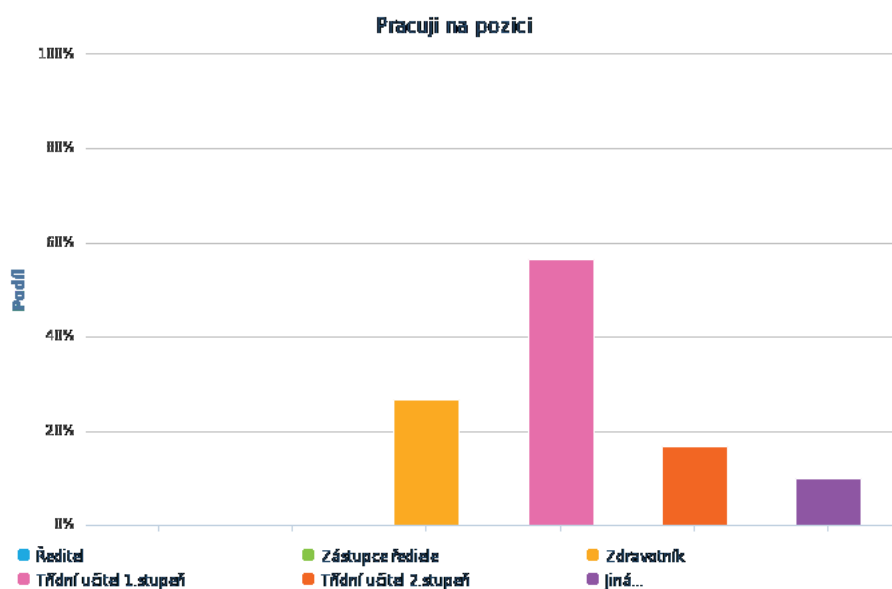
6.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

Ke zpracování jednotlivých odpovědí dotazníkového šetření byl použit program Microsoft Excel, pro přehlednější prezentaci získaných dat jsem vytvořila grafy a tabulky, z nichž lze jednoduše vyčíst potřebné údaje.

Údaje o respondentech

Dotazníkového šetření se zúčastnili respondenti 5 základních škol - 2 z Olomouce a 3 základní školy z Brna. Celkem dotazník vyplnilo 30 respondentů.

Otázka č. 1: Na jaké pozici v základní škole působíte?

graf č. 1 - Pracuji na pozici

Dotazníkového šetření se v 57% zúčastnili třídní učitelé 1. stupně základní školy (počet 17), dále v 27% zdravotníci (počet 8), v 17% třídní učitelé 2. stupně základní školy (počet 5) a v 10% se jednalo o jiné pedagogické pracovníky základní školy (počet 3 - ve dvou případech učitel a v jednom případě asistent pedagoga).

Otázka č. 2: Jaká je délka Vaší praxe (v letech)?

Délka praxe		
počet let	absolutní četnost	relativní četnost
méně než 1 rok	1	3%
1-5 let	16	53%
5-10 let	7	24%
10 let a více	6	20%
celkem	30	100%

tabulka č. 1 - Délka praxe

Více než polovina dotazovaných (53% - počet 16) má školní praxi v rozmezí mezi 1-5 lety. 24% dotazovaných v rozmezí 5-10 let (počet 7), 20% respondentů působí na základní škole více než 10 let (počet 6) a 3% dotazovaných (počet 1) nemá praxi delší než 1 rok.

Otázka č. 3: Setkal/a jste se v letošním školním roce (2019/2020) se školním úrazem?

graf č. 2 - v letošním roce jsem se setkala se školním úrazem?

Z výsledků dotazníkového šetření týkající se výskytu úrazů žáků na základní škole vyplývá, že 77% pedagogických pracovníků (počet 23) se s nimi ve školním roce 2019/2020 setkala, 23 % (počet 7) se s nimi neseťkalo.

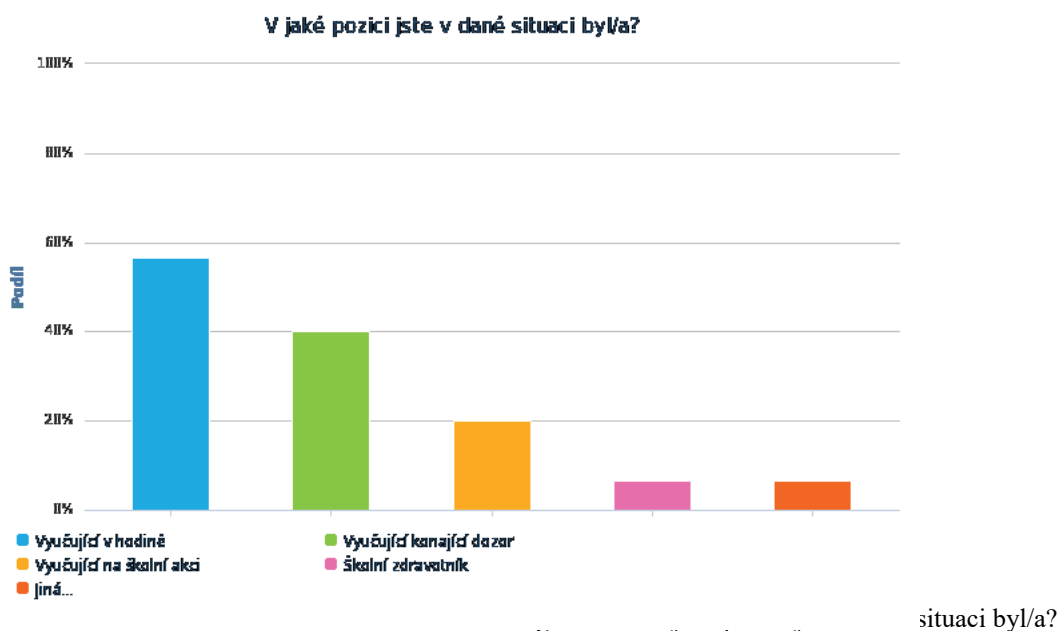
Otázka č. 4: Pokud jste se úrazy v daném školním roce 2019/2020 setkal/a, kolik jich bylo?

Počet úrazů, s nimiž se pg. pracovníci setkali		
počet úrazů	absolutní četnost	relativní četnost
1-2 úrazy	19	63%
3-5 úrazů	4	13%
5 a více úrazů	0	0%
nesetkal/a jsem se	7	24%
celkem	30	100%

tabulka č. 2 - Počet úrazů, s nimiž se pg. pracovníci setkali

Pedagogičtí pracovníci se ve školním roce 2019/2020 nejčastěji setkali s jedním či dvěma úrazy (63%, počet 19), se 3-5 úrazy se setkalo 13% dotazovaných (počet 4). Této otázce se nezúčastnilo 24% respondentů (počet 7), jelikož se s úrazy v daném školním roce nesečkali.

Otázka č. 5: V jaké pozici vzhledem k žákovi jste v dané situaci byl/a?

Z více než poloviny (57%, počet úrazů 17) se pedagogičtí pracovníci nacházeli v pozici vyučujícího v hodině, úraz se tedy stal v době výuky. V 40% došlo k úrazům v době přestávek, kdy pedagogický pracovník konal dozor (počet úrazů 12), 20% úrazů se stalo při školní akci, kdy byl pedagog vedoucím dané školní akce (počet úrazů 6), v 7% se jednalo o plnění funkce školního zdravotníka (počet úrazů 2), v dalších 7% byl pedagogický pracovník u úrazu přítomen jako třídní učitel (počet úrazů 2).

Této otázce se nezúčastnilo 24% respondentů (počet respondentů 7), jelikož se s úrazy v daném školním roce nesetkali.

Otázka č. 6: Jaký byl mechanismus úrazů (stručně popište, co se u kterého úrazu, u nějž jste byl/a, stalo)

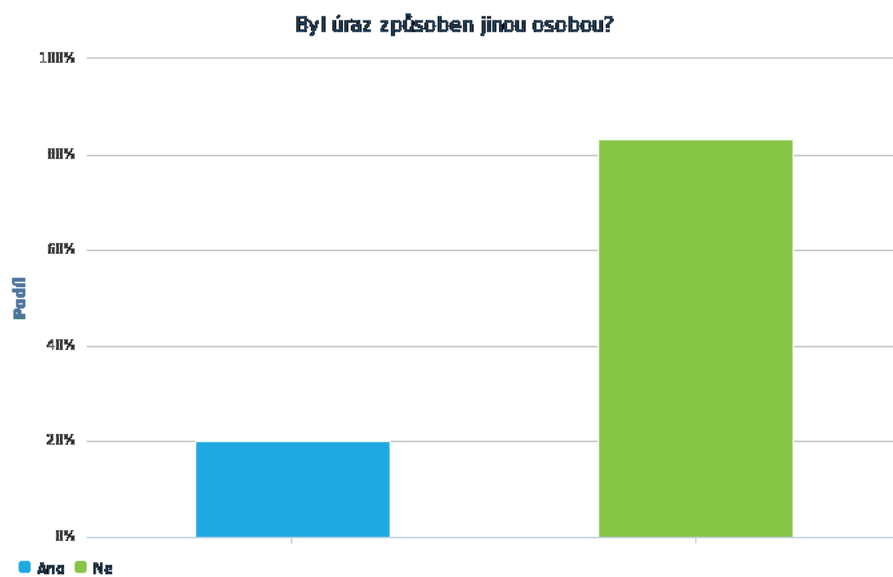
Mechanismus úrazů			
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost	konkrétní úrazy
lehké úrazy	33	84%	zakopnutí, uklouznutí, špatné došlápnutí, náraz, pád
těžké úrazy	6	16%	pád, špatná manipulace s nářadím, náraz
celkem	39	100%	

tabulka č. 3 - Mechanismus úrazů

Z více jak 4/5 se jednalo o lehké úrazy (84%, počet úrazů 33) - nejčastěji následkem zakopnutí, uklouznutí na mokré podlaze, špatného došlápnutí, nárazu do předmětu či pádem.

O těžké úrazy šlo v 16% případech (počet úrazů 6) a ty se staly v důsledku pádu, nárazu do zdi či špatné manipulaci s nářadím v hodině pracovní výchovy.

Otázka č. 7: Byl úraz/y, u nichž jste byl/a, způsoben jinou osobou? Uved'te pro každý úraz, s nímž jste se během školního roku 2019/2020 setkal/a zvlášť.

graf č. 4 - Byl úraz způsoben jinou osobou?

Převážná většina úrazů (83%, počet úrazů 32) si žák zavinil vlastním přičiněním, 17% úrazů (počet úrazů 7) bylo způsobeno druhou osobou.

Otázka č. 8: Jak byly v lékařské zprávě hodnoceny následky úrazů (jeho závažnost, následky)? Jestli-že si vybavíte, uveďte pro každý úraz, s nímž jste se během školního roku 2019/2020 setkal/a zvláště.

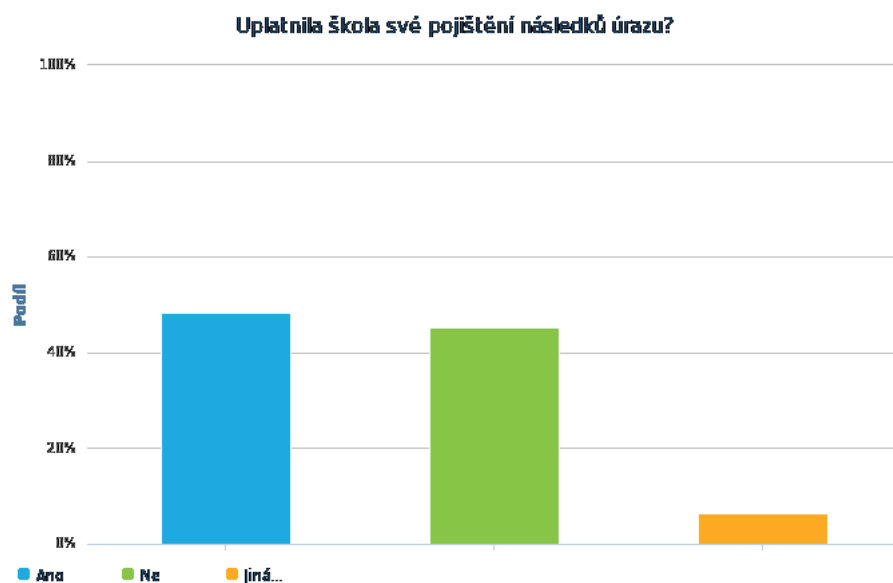
Hodnocení následků úrazů v lékařské zprávě		
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost
úraz nevyžadoval lékařské ošetření	11	26%
lehké zranění bez následků	15	39%
lehké zranění s omezením tělesné výchovy	3	8%
těžké zranění vyžadující ústavní/domácí léčbu	4	11%
nepamatují se	6	16%
celkem	39	100%

tabulka č. 4 - Hodnocení následků úrazů v lékařské zprávě

Pedagogičtí pracovníci si ve většině případů na konkrétní úrazy vzpomněli (pouze v 16%, počet úrazů 6, si situaci nevybavili) a uvedli, že v 39% se jednalo o lehké zranění bez následků. Ve 26% případů šlo o velmi lehký úraz, který nevyžadoval lékařské ošetření (počet úrazů 11), o těžká zranění vyžadující hospitalizaci v nemocničním zařízení či domácí léčbu se jednalo v 11% případů (počet úrazů 4). Zbývajících 8% úrazů mělo za následek omezení tělesné výchovy po dobu nezbytně nutnou (počet úrazů 3).

Z výše uvedeného vyplývá, že lékařské ošetření bylo provedeno i v případě lehkého zranění, celkem u 58% úrazů (počet úrazů 22).

Otázka č. 9: Uplatňuje Vaše škola při úrazech své pojištění následků úrazu?

graf č. 9 - Uplatnila škola své pojištění následků úrazů?

Tato otázka se nevztahuje na konkrétní úrazy vzniklé ve školním roce 2019/2020, ale je zamýšlena obecně – zda škola uplatňuje své pojištění následků úrazů. Respondenti uvedli, že ve 47% škola uplatňuje své pojištění (počet 14). Dalších 43% respondentů uvádí, že škola neuplatňuje své pojištění (počet 13) a 10% dotázaných nemají ponětí o uplatnění pojištění následků úrazů své školy (počet 3).

Otázka č. 10: Jaká opatření přijala Vaše škola v důsledků vzniklých úrazů ve školním roce 2019/2020?

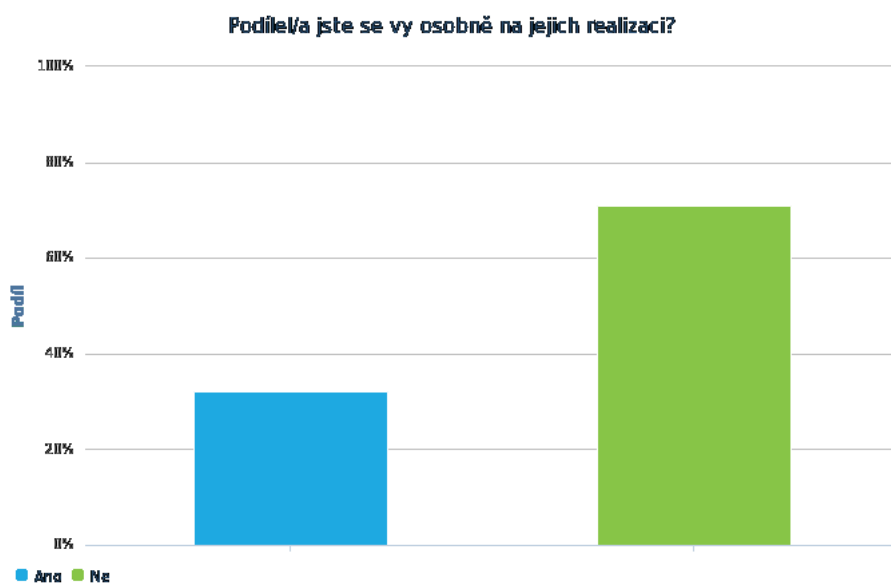
Přijatá opatření školy v důsledku úrazů		
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost
zvýšený dozor o přestávkách	9	30%
prevence: přednášky, poučení o bezpečnosti	7	23%
zvýšená důslednost při vyučovacích hodinách	4	14%
žádné	3	10%
nebyl úraz	7	23%
celkem	30	100%

tabulka č. 5 - Přijatá opatření školy v důsledku úrazů

V nadpoloviční většině se škola staví k úrazům zodpovědně a přijímá opatření, aby úrazy eliminovala. Nejvíce se jedná o zvýšený dozor (30%, počet 9) a dále o opatření preventivního charakteru prostřednictvím přednášek a poučení žáků o bezpečnosti na škole (23%, počet 7). Ve 14% se zvýšila důslednost při vyučovacích hodinách, např. pracovní výchova (počet 4). V 10% (počet 3) nebylo přijato žádné opatření a 23% respondentů (počet 7) uvedlo, že se s úrazem ve školním roce 2019/2020 nesetkalo.

Můžeme tedy uvést, že z celkového počtu 23 respondentů, kteří uvedli, že se s úrazem setkali, škola v 87% přijala opatření (dozor, prevence, důslednost) a ve 14% nepodnikla žádné kroky.

Otázka č. 11: Podílel/a jste se osobně na realizaci opatření v důsledku úrazů?

graf č. 6 - Podílel/a jste se osobně na realizaci opatření v důsledku úrazů?

Třetina respondentů, tedy 33%, se na realizaci opatření v důsledku vzniklých úrazů samo podílelo (počet 10), zbylých 67 % se realizace opatření nezúčastnilo (počet 20) – v těchto odpovědích je rovněž zahrnut i počet respondentů, jenž uvedli, že se s úrazem ve školním roce 2019/2020 nesetkali. Můžeme tedy uvést, že celkem 44% respondentů se skutečně na realizaci opatření nepodílelo (počet 13) a 23% se s úrazem v daném školním roce nesetkali (počet 7).

Otázka č. 12: Pokud jste se podíleli na realizaci přijatých opatření, jakým způsobem?

Způsob podílení se na realizaci přijatých opatření		
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost
udělení poznámky	1	10%
zvýšená kontrola nad dodržováním přijatých opatření	3	30%
poučení žáků o bezpečnosti	1	10%
doporučení, domluva žákům	3	30%
posílení pedagogického dozoru	1	10%
rozbor situace s žáky	1	10%
celkem	10	100%

tabulka č. 6 - Způsob podílení se na realizaci přijatých opatření

Celkem 33% z celkového počtu respondentů (počet 10) se osobně podílelo na realizaci přijatých opatření, konkrétně šlo ve 30% o zvýšenou kontrolu nad dodržováním přijatých opatření (počet 3), v dalších 30% se jednalo o doporučení či domluvu žákům, jak se mají chovat, aby předešli úrazům (počet 3), dále po 10% (počet odpovědí 1) se jednalo o udělení poznámky, poučení žáků o bezpečnosti, posílení pedagogického sboru a rozbor situace s žáky.

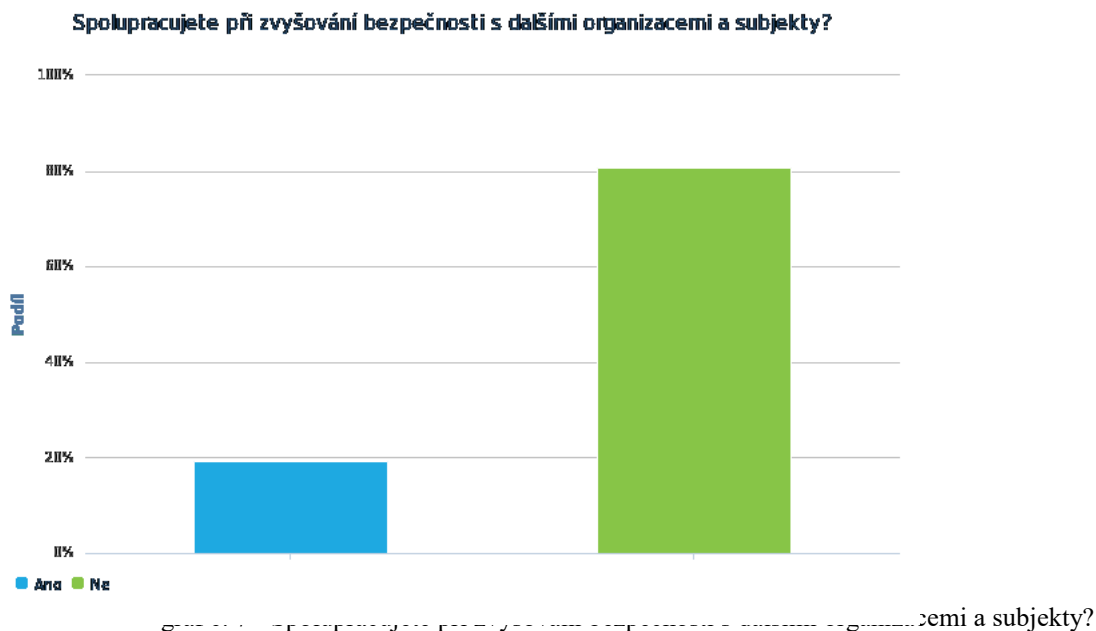
Otázka č. 13: Jaké konkrétní opatření by podle Vás mohlo snížit úrazovost na Vaší škole? Uveďte prosím jednu odpověď, která se Vám jeví jako nejpodstatnější.

Konkrétní opatření ke snížení úrazovosti na škole		
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost
prevence: přednášky o bezpečnosti	8	27%
zvýšení dozoru	3	10%
zvýšení pozornosti, opatrnosti žáků	11	36%
důslednost v dodržování bezpečí na škole	3	10%
nevím	2	7%
máme dostačující opatření	3	10%
celkem	30	100%

tabulka č. 7 - Konkrétní opatření ke snížení úrazovosti na škole

Respondenti by konkrétně byli nejčastěji pro zvýšení pozornosti a opatrnosti samotných žáků (36%, počet 11) a pro preventivní opatření spočívající v přednáškách o bezpečnosti (27%, počet 8). Následně dalších 10% by zvýšilo dozor nad žáky (počet 3), 10% by apelovalo na dodržování bezpečí ve škole (počet 3). 10% respondentů míní, že jejich škola má dostačující opatření, čili že není potřeba přijímat nějaká další opatření (počet 3) a 7% neví, jaká opatření by mohla vést ke snížení úrazovosti na jejich škole (počet 2).

Otázka č. 14: Spolupracuje Vaše škola při zvyšování bezpečnosti s dalšími organizacemi či subjekty?

Výsledky této otázky jsou pro mne překvapující, protože pouhých 17% respondentů (počet 5) uvádí, že jejich škola spolupracuje v rámci zvyšování bezpečnosti na škole s jinými organizacemi a subjekty. Zbývajících 83% dotázaných (počet 25) odpovědělo, že jejich škola nespolupracuje s jinými organizacemi či subjekty.

Domnívám se, že by zde mohlo jít o zkreslení údajů vlivem neuvědomění si spolupráce - např. v rámci preventivních aktivit školy pořádaných různými organizacemi.

Otázka č. 15: Pokud Vaše škola spolupracuje s jinými organizacemi či subjekty v rámci zvyšování bezpečnosti, jak konkrétně spolupráce vypadá?

Konkrétní spolupráce v rámci zvyšování bezpečnosti na škole		
možnosti odpovědí	absolutní četnost	relativní četnost
pořádání akce Dny s IZS	1	20%
školení první pomoci	2	40%
přednášky Policie ČR	2	40%
celkem	5	100%

tabulka č. 8 - Konkrétní spolupráce v rámci zvyšování bezpečnosti na škole

Z celkového počtu 5 respondentů, kteří uvedli spolupráci školy v rámci zvyšování bezpečnosti na jejich škole, jich 40% uvedlo, že se jedná o přednášky pořádané Policií ČR (počet 2), dalších 40% uvedlo školení první pomoci (počet 2) a zbývajících 20% pořádá pravidelně akci s názvem Dny s IZS (integrovaným záchranným systémem) (počet 1).

6.3 Zhodnocení výzkumných otázek

***výzkumná otázka č. 1:** V jaké době dochází nejčastěji ke školním úrazům – v době výuky nebo přestávek?*

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že k úrazům dochází nejvíce v době výuky, tuto možnost zvolilo 57% respondentů. V době přestávek došlo k úrazům ve 40%, dále pak 20% zranění se událo na školní akci. (otázka č. 5)

***výzkumná otázka č. 2:** Jak dochází k úrazům z hlediska jejich zavinění?*

Dle výsledků dotazníkového šetření si 83% úrazů zaviní žáci sami, v 17% případech jde o úrazy zaviněné druhou osobou. (otázka č. 7)

***výzkumná otázka č. 3:** O jaké se jedná nejčastěji úrazy z hlediska jejich závažnosti?*

Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že se ve většině úrazů jedná o lehká zranění (v 84%), které jsou způsobeny zakopnutím, uklouznutím na mokré podlaze, nárazem či pádem. (otázka č. 6)

Z hlediska nutnosti lékařského ošetření vyplývá z otázky č. 8, že 26% vzniklých úrazů nevyžadovalo zásah lékaře. Dalších 58% zranění si vyžádalo lékařskou pomoc, z toho 39% úrazů bylo lehkých a bez jakýchkoliv následků, 8% zranění bylo rovněž lehkých s následkem omezení tělesné výchovy po dobu nezbytně nutnou a v 11% se jednalo o těžká zranění, u kterých bylo nutné podstoupit hospitalizaci v nemocničním zařízení či zůstat v domácím léčení. U 16% úrazů si pedagogičtí pracovníci nevybavili hodnocení následků úrazu.

***výzkumná otázka č. 4:** Jakým způsobem se škola zabývá po úrazu bezpečností v rámci preventivních opatření?*

Dle vyhodnocení otázky č. 10 vzešlo, že školy přijímají opatření v důsledku úrazů v 87%. Nejvíce se jedná o zvýšení dozoru o přestávkách a o prevenci prostřednictvím přednášek a poučení o bezpečnosti.

***výzkumná otázka č. 5:** Podílejí se pedagogičtí pracovníci, kteří byli přítomni u úrazu, na realizaci preventivních opatření.*

Získaná data z dotazníkového šetření hovoří o 33% respondentů, jenž se podíleli na realizaci opatření v důsledku vzniklých opatření. (otázka č. 11)

Konkrétně šlo především o zvýšenou kontrolu nad dodržováním přijatých opatření a dále např. udělení poznámky, poučení o bezpečnosti, domluva s žákem, rozbor situace s žákem nebo posílení pedagogického dozoru. (otázka č. 12)

6.4 Shrnutí výsledků výzkumného šetření

Dotazník se skládá ze tří hlavních sekcí, popis úrazovosti ve zvoleném časovém úseku a na prevenci úrazovosti na základních školách.

Identifikační sekce

K získání dat z identifikační sekce slouží úvod dotazníku a následně otázka č. 1 a 2.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 30 respondentů z celkem 5 základních škol, z nichž 2 sídlí v Olomouci a 3 v Brně.

Co se týče pracovního zařazení respondentů, dotazník vyplnila více než polovina třídních učitelů 1. stupně základní školy (17 respondentů), hojně zastoupení mají zdravotníci (8 respondentů) a dále se výzkumného šetření zúčastnilo 5 třídních učitelů 2. stupně základní školy a 3 další pedagogičtí pracovníci (2 v pozici učitelů a 1 v pozici asistenta pedagoga). Délka jejich praxe se pohybuje většinou v rozmezí mezi 1-5 lety (16 respondentů), dále v rozmezí 5-10 let (7 respondentů), v počtu 6 se jedná o pedagogické pracovníky s praxí delší než 10 let a 1 respondent působí na základní škole méně než 1 rok.

Sekce úrazovosti ve zvoleném časovém úseku

K zodpovězení dotazů z této sekce slouží otázky dotazníku č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9

Otázky zaměřené na úrazovost se zabývají krátkým časovým úsekem z toho důvodu, abychom od respondentů získali co nejpresnější nezkrácené údaje bez nutnosti rozsáhlého průzkumu školních archivů. Jedná se konkrétně o školní rok 2019/2020.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že se se školními úrazy setkala 23 pedagogických pracovníků, vč. zdravotníků. Nejčastěji se jednalo o 1-2 úrazy během zvoleného období (19 odpovědí), o 3-5 úrazů se jednalo ve 4 případech.

Převážně se se školními úrazy setkali pedagogičtí pracovníci v hodině výuky (17 úrazů) a dále v době přestávek (12 úrazů). 6 úrazů se přihodilo během školní akce.

Z větší části (33 úrazů) došlo k lehkým úrazům z důvodu nepozornosti žáků, jako jsou např. zakopnutí, uklouznutí, špatný došlap nebo náraz, pád. O těžká zranění se jednalo v 6 případech následkem pádu, nárazem do zdi či špatnou manipulací s náradím v hodině pracovní výchovy.

K většině úrazů došlo vlastním zaviněním žáka (32 úrazů), 7 zranění bylo způsobeno druhou osobou.

Lehká zranění se v 11 případech obešla bez lékařského ošetření (drobné odřeniny apod.), 18 úrazů si vyžádaly lékařské ošetření, avšak 15 z nich nezpůsobily žádné následky a 3 další měly za následek pouze omezení tělesné výchovy po dobu potřebnou k vyléčení zranění.

Těžká zranění se objevila ve 4 případech, ty vyžadovaly hospitalizaci v nemocničním zařízení nebo domácí léčbu (např. zlomeniny). U zbývajících 6 úrazů si respondenti jejich hodnocení lékařskou zprávou nevybavili.

U 14 úrazů škola uplatnila své pojištění následků úrazu, u 13 úrazů naopak ne. Respondenti ve 3 případech uvedli, že nemají zdání, zda škola uplatnila pojištění následků úrazu.

Sekce prevence úrazovosti

K zodpovězení této části poslouží otázky dotazníku č. 10, 11, 12, 13,14, 15.

Základní školy zaujímají vesměs k úrazům v nich vzniklých zodpovědný přístup, dbají především na zvýšený dozor nad žáky (9 odpovědí) a na prevenci zprostředkovanou přednáškami a poučením žáků o bezpečnosti na škole (7 odpovědí). Ve 4 případech byla zvýšena důslednost při vyučovacích hodinách, ve kterém došlo ke zranění (hodiny pracovní výchovy).

Na realizaci opatření v důsledku vzniklých úrazů se podílelo 10 respondentů, především zvýšenou kontrolou nad dodržováním přijatých opatření (3 odpovědi) a doporučením či domluvou žákům o způsobech chování ve škole (3 odpovědi). Dále dotazovaní uvedli, že poučili žáky o bezpečnosti (1 odpověď), udělili poznámku za nevhodné chování (1 odpověď), posílili pedagogický dozor (1 odpověď) a rozebrali vzniklou situaci s žáky tak, aby snížili riziko, že se podobný úraz stane znovu (1 odpověď).

Ke snížení úrazovosti žáků by podle respondentů nejvíce pomohla zvýšená pozornost a opatrnost žáků (11 odpovědí), nadále pořádání přednášek o bezpečnosti (8 odpovědí), zvýšení dozoru (3 odpovědi) nebo důslednost v dodržování bezpečí na škole (3 odpovědi).

Podle respondentů jejich škola nespolupracuje v rámci zvýšení bezpečnosti s dalšími organizacemi nebo subjekty (25 odpovědí). Zde pociťují, že se spíše jedná o nevědomost pedagogických pracovníků, jelikož na každé základní škole jsou pořádány různé akce preventivního charakteru jak pro žáky, tak i pro učitele. Zbýlých 5 respondentů uvedlo, že jejich škola spolupracuje např. s Policií ČR nebo s IZS (integrovaným záchranným systémem).

Závěr

Bakalářská práce je zaměřena na úrazovost žáků na základních školách. Základní školu navštěvují zpravidla děti ve věku od 6 do 15 let, a je to rovněž i období, kdy dochází k mnoha úrazům vzhledem k nenabitým životním zkušenostem a nevhodné opatrnosti. I když jsou děti v základní škole pod pedagogickým dozorem, stačí malá nepozornost a zranění je „na světě“. Dojde k němu velmi rychle a mnohdy neočekávaně. Škola by měla být pro své žáky bezpečným prostředím, a proto je velmi zásadní i prevence úrazovosti.

Svou práci rozdělují na teoretickou a praktickou část. Teoretická část zahrnuje vymezení základních pojmů, co se týče úrazů obecně, jejich dělení, následky a prevenci. Následující kapitola se věnuje školním úrazům, postupu pedagogického pracovníka při řešení školních úrazů, dále ošetření úrazu a následkům školního úrazu. Kapitola o evidenci školních úrazů zahrnuje především legislativně dané povinnosti, které se týkají zápisu do knihy úrazů, vyplnění záznamu o úrazu, hlášení úrazu a zasílání záznamu o úrazu. Dále uvádím i statistiky školních úrazů, odškodňování školních úrazů a odpovědnost za škodu při školních úrazech. Čtvrtá kapitola pojednává o prevenci školních úrazů z hlediska zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví žáků ve škole spolu s předcházením rizikům. Poslední kapitola teoretické části popisuje mezinárodní program, který se zabývá bezpečím ve škole, jímž je Projekt bezpečná škola.

Praktická část analyzuje stav četnosti školních úrazů na vybraných základních školách v Olomouci a v Brně ve školním roce 2019/2020, a to prostřednictvím dotazníkového šetření. Z výsledků dotazníkového šetření je patrné, že ke školním úrazům dochází. Nejčastěji se s nimi setkávají třídní učitelé 1. stupně základní školy v rozpětí 1-2 úrazů ve zvoleném období. Hojně dochází k úrazům v hodině výuky, naštěstí se ve většině případů jedná o lehká zranění vzniklá bez cizího přičinění - hlavní příčinou jsou samotní žáci a jejich neopatrnost či nepozornost. Poměrná část vzniklých úrazů ani nevyžadovala lékařské ošetření anebo byla bez jakýchkoliv následků. V případě vzniku úrazu škola pohotově reaguje preventivními opatřeními v podobě zvýšeného dozoru a přednáškami, opětovným poučováním žáků o bezpečném chování ve škole. Na realizaci opatření v důsledku vzniklých úrazů se podílí poměrně malé procento z těch, kteří byli u úrazu přítomni. Podle respondentů by ke snížení úrazovosti nejvíce pomohla zvýšená pozornost a opatrnost žáků, které jsou právě tím nejpodstatnějším důvodem, proč k úrazům dochází. Dále by to měla být přednášková činnost týkající se bezpečnosti, jež je dle výsledků výzkumného šetření jedním z předních

preventivních opatřeních základních škol. V rámci zvyšování bezpečnosti školy dle respondentů velmi málo spolupracují s různými organizacemi či subjekty.

Získaná data z výzkumného šetření jsou významná především pro samotné základní školy, a to z hlediska budoucnosti a rozvoje bezpečnosti školských zařízení. Zásadní otázka se např. týká následných opatření, která škola přijme v reakci na zaznamenaný úraz. Pod pojmem opatření se rozumí souhrn všech změn v organizaci i v materiálním zajištění školy, které nastaly v důsledku zaznamenaného úrazu s cílem zabránit opakování stejných či podobných situací v budoucnosti. Osobní podíl respondenta na realizovaných opatřeních je údaj sloužící především ředitelům škol jako ukazatel aktivně zapojených pedagogů, kteří na základě svých zkušeností a dovedností navrhnou vhodné efektivní využití prostředků k ochraně zdraví žáků. Názor učitelů může být přínosný zejména tím, že vychází ze zkušenosti s každodenním řešením rizikových situací a z možností, jak vzniku těchto situací předcházet. Návrhy dalších vhodných opatření poslouží jako vodítko pro hodnocení rozpracovanosti prevence úrazů u dětí.

Seznam bibliografických zdrojů

Školský zákon [online]. [cit. 2019-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561#cast3>.

Co je to úraz [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: http://www.uznenaahoda.cz/dokumenty/unn_brozura_uzry_deti.pdf

GRIVNA, M. a kol. Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. 1. vyd. Praha: Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol, s.12, 2003.

GRIVNA, M. a kol. Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. 1. vyd. Praha: Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol, s. 15, 2003.

FRIŠOVÁ, Lenka. Úrazy dětí: kolektiv autorů projektu Dětství bez úrazu. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-86991-72-5.

FRIŠOVÁ, Lenka. Úrazy dětí: kolektiv autorů projektu Dětství bez úrazu. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-86991-72-5.

Kol. aut. Dětství bez úrazu. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 5 s. ISBN 80-86991-72-5. Dostupné na https://detstvibezurazu.cz/wp-content/uploads/2014/04/DBU_prevence_urazu.pdf

NOVÁKOVÁ, Zdenka. Bezpečnost a ochrana zdraví žáků na školách – školní a pracovní úrazy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007, 66 s. ISBN 978-80-244-1806-3.

DANDOVÁ, Eva. Bezpečnost a ochrana zdraví dětí ve školách. Praha: ASPI, 2008, 171 s. Řízení školy. ISBN 978-80-7357-373-7.

Metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č. j.: 37 014/2005-25, čl. 21.

KLOUB, Josef. Metodický návod pro řešení problematiky pracovních a školních úrazů v regionálním školství. Praha: Národní informační, vzdělávací a osvětové středisko bezpečnosti práce VÚBP, 1996, 8 s.

KLOUB, Josef. Metodický návod pro řešení problematiky pracovních a školních úrazů v regionálním školství. Praha: Národní informační, vzdělávací a osvětové středisko bezpečnosti práce VÚBP, 1996, 8 s.

PERIČ, Tomáš. Sportovní příprava dětí. Praha: Grada Publishing, a.s. 2004.

MARÁDOVÁ, Eva, 2003. Škola a ochrana dětí před úrazy. In: GRIVNA, Michal a kol. Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. Praha: Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol, s. 56-68. ISBN 80-239-2063-4.

ŠKODÁČEK, Igor, 2003. Dětské úrazy z vývojově-psychologického hlediska. In: GRIVNA, Michal a kol. Dětské úrazy a možnosti jejich prevence. Praha: Centrum úrazové prevence UK 2. LF a FN Motol, s. 24-33. ISBN 80-239-2063-4.

TOŠOVSKÝ, Václav a kol. Chraňme děti před úrazy: prevence úrazů dětí a mládeže. Praha východ [Dobřejovice]: Alfa-Omega, 2006, 191 s. Odborná a populárně-naučná literatura. ISBN 80-86318-79-6.

Vyhláška č. 64/2005 Sb. o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-64>.

FRIŠOVÁ, Lenka. Úrazy dětí: kolektiv autorů projektu Dětství bez úrazu. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-86991-72-5.

POKORNÁ, Kristina, 2016. Prevence úrazů: Úrazy - hlavní nepřátelé dětí. In: Výchova ke zdraví [online]. © 2009 vychovakezdravi.cz [cit. 2016-10-22]. Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/prevence-urazu.html>

ROMANĚNKO, Jan a Pavel SKÁCELÍK. Legislativa BOZP ve školství: kompletní přehled, úplná dokumentace, výklady, příklady pro praxi, bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školství, BOZ dětí, žáků a studentů, požární ochrana ve školství, spisová služba ve školství. 1. Praha: SONDY, 2008, 13 s. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-26-2.

DOUBRAVA, Lukáš. Ke zraněním docházelo nejčastěji při tělocviku. IN: Učitelské noviny, 1/ 2007. <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=107>

MARÁDOVÁ, E. Ochrana dětí v každodenní práci školy. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007. 36 s. ISBN 978-80-86991-33-7.

ROMANĚNKO, Jan a Pavel SKÁCELÍK. Legislativa BOZP ve školství: kompletní přehled, úplná dokumentace, výklady, příklady pro praxi, bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školství, BOZ dětí, žáků a studentů, požární ochrana ve školství, spisová služba ve školství. 1. Praha: SONDY, 2008, 105 s. Paragrafy do kapsy. ISBN 978-80-86846-26-2.

Prevence úrazů. [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <http://www.vychovakezdravi.cz/clanky/prevence-urazu.html>

KLOUB, Josef. Metodický návod pro řešení problematiky pracovních a školních úrazů v regionálním školství. Praha: Národní informační, vzdělávací a osvětové středisko bezpečnosti práce VÚBP, 1996, 8 s.

FRIŠOVÁ, Lenka. Úrazy dětí: kolektiv autorů projektu Dětství bez úrazu. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 36 s. ISBN 80-86991-72-5.

HERMANNOVÁ, Marta, LA SALA, Zdeňka. Ředitelka školy podcenila pobodání žáka při rvačce. [online]. [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/krimi/clanek/reditelka-skoly-podcenila-pobodani-zaka-pri-rvacce-40117664?fbclid=IwAR3F145UjWknnDpdfIYLNcc805ysUkkDZUsO6OqCg2Ox9cLg4soRDE8R1V4>

Seznam tabulek a grafů

tabulka č. 1 – Délka praxe	s. 34
tabulka č. 2 - Počet úrazů, s nimiž se pg. pracovníci setkali	s. 35
tabulka č. 3 - Mechanismus úrazů	s. 37
tabulka č. 4 - Hodnocení následků úrazů v lékařské zprávě	s. 39
tabulka č. 5 - Přijatá opatření školy v důsledku úrazů	s. 41
tabulka č. 6 - Způsob podílení se na realizaci přijatých opatření	s. 43
tabulka č. 7 - Konkrétní opatření ke snížení úrazovosti na škole	s. 44
tabulka č. 8 - Konkrétní spolupráce v rámci zvyšování bezpečnosti na škole	s. 46
graf č. 1 - Pracuji na pozici	s. 33
graf č. 2 - V letošním roce jsem se setkala se školním úrazem?	s. 34
graf. č. 3 - V jaké pozici jste vzhledem v dané situaci byl/a?	s. 36
graf č. 4 - Byl úraz způsoben jinou osobou?	s. 38
graf č. 5 - Uplatnila škola své pojištění následků úrazů?	s. 40
graf č. 6 - Podílel/a jste se vy osobně na jejich realizaci?	s. 42
graf. č. 7 - Spolupracujete při zvyšování bezpečnosti s dalšími organizacemi a subjekty?	s. 45

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Průvodní dopis ředitelům základních škol

DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

jmenuji se Michaela Kohoutková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. V současné době zpracovávám bakalářskou práci na téma Úrazovost žáků na základních školách. Součástí je i dotazníkové šetření zaměřené na zjištění stavu úrazovosti mezi žáky na základní škole.

Získaná data budou využita pro nekomerční účely, před publikováním budou citlivá data anonymizována a bude s nimi nakládáno jako s důvěrnými informacemi v souladu s nařízením GDPR.

I. IDENTIFIKAČNÍ ÚDAJE

Sídlo školy:

- a) Olomouc
- b) Brno

1) Na jaké pozici v základní škole působíte?

- a) ředitel
- b) zástupce ředitele
- c) zdravotník
- d) třídní učitel 1. stupeň
- e) třídní učitel 2. stupeň
- f) jiné, uveďte: .....

2) Jaká je délka vaší praxe?

- a) méně než 1 rok
- b) 1-5 let
- c) 5-10 let
- d) 10 let a více

II. ÚRAZOVOST

3) Setkal/a jste se v letošním školním roce (2019/2020) se školním úrazem?

- a) ano
- b) ne

4) Pokud jste se s úrazy v daném školním roce 2019/2020 setkal/a, kolik jich bylo?

- a) 1-2 úrazy
- b) 3-5 úrazů
- c) 5 a více úrazů
- d) nesetkal/a jsem se

5) V jaké pozici vzhledem k žákovi jste v dané situaci byl/a?

- a) vyučující v hodině
- b) vyučující konající dozor
- c) vyučující na školní akci
- d) školní zdravotník
- e) jiné, uveďte: .....

6) Jaký byl mechanismus úrazu? Stručně popište, co se u kterého úrazu, u něž jste byl/a, stalo

- a) lehké úrazy:.....
.....
- b) těžké úrazy:.....
.....

7) Byl úraz/y, u nichž jste byl/a, způsoben jinou osobou? Uveďte pro každý úraz, s nímž jste se během školního roku 2019/2020 setkal/a zvlášť.

- a) ano
- b) ne

8) Jak byly v lékařské zprávě hodnoceny následky úrazů (jeho závažnost, následky)? Jestli-že si vybavíte, uveďte pro každý úraz, s nímž jste se během školního roku 2019/2020 setkal/a zvlášť.

.....
.....
.....

9) Uplatnila Vaše škola při úrazech své pojištění následků úrazu?

- a) ano
- b) ne
- c) jiné:

III. PREVENCE

10) Jaká opatření přijala Vaše škola v důsledků vzniklých úrazů ve školním roce 2019/2020?

.....

.....

.....

11) Podílel/a jste se vy osobně na jejich realizaci?

- a) ano
- b) ne

12) Pokud jste se podíleli na realizaci přijatých opatření, jakým způsobem?

.....

.....

.....

13) Jaké konkrétní opatření by podle Vás mohlo snížit úrazovost na Vaší škole? Uveďte prosím jednu odpověď, která se Vám jeví jako nejpodstatnější.

.....

14) Spolupracuje Vaše škola při zvyšování bezpečnosti s dalšími organizacemi či subjekty?

- a) ano
- b) ne

15) Pokud Vaše škola spolupracuje s jinými organizacemi či subjekty v rámci zvyšování bezpečnosti, jak konkrétně spolupráce vypadá?

.....

.....

.....

Průvodní dopis k dotazníku

Dobrý den,

Jmenuji se Michaela Kohoutková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého. V současné době zpracovávám bakalářskou diplomovou práci na téma Úrazovost žáků na základních školách. Součástí mé bakalářské práce je i dotazníkové šetření zaměřené na zjištění stavu úrazovosti mezi žáky a základních škola a úrovně bezpečnosti škol ve vybraných regionech.

Ráda bych Vás touto cestou požádala o vyplnění přiloženého dotazníku, který je určen pedagogickým pracovníkům, zejména pak třídním učitelům na prvním i druhém stupni, osobám proškoleným pro výkon funkce školního zdravotníka a ředitelům základních škol a jejich zástupcům. Jedná se ve zkratce o všechny osoby, v jejichž kompetenci je rozhodování o realizaci bezpečnostních opatření ve výuce a při činnostech organizovaných školou.

Dotazník se skládá ze tří částí, uvedené identifikační údaje budou ve výsledcích výzkumu anonymizovány, následující dvě části jsou pro výzkum nejcennější, jde o údaje o úrazovosti a část zaměřenou na prevenci úrazů a zvýšení bezpečnosti.

Získaná data budou využita pro nekomerční účely, před publikováním budou citlivá data anonymizována a bude s nimi nakládáno jako s důvěrnými informacemi v souladu s nařízením GDPR. Celkové výsledky dotazníkového šetření budou k dispozici v konečné verzi mé bakalářské práce. V případě zájmu vám mohu zaslat text práce na vámi zvolený e-mail.

Děkuji vám za spolupráci i při realizaci výzkumu a za čas, který věnujete vyplnění dotazníku.

S pozdravem

Michaela Kohoutková

Anotace

Jméno a příjmení:	Michaela Kohoutková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2020

Název práce:	Úrazovost žáků na ZŠ
Název v angličtině:	Accident of pupils at primary schools
Anotace práce:	Bakalářská práce popisuje problematiku úrazovosti žáků na základní škole. Cílem je definovat problematiku školních úrazů z teoretického hlediska. Vymezení pojmy úraz, dělení úrazu, následky, prevenci, školní úraz. Dále uvádím postup pedagogického pracovníka při řešení školních úrazů, povinnou dokumentaci úrazů, prevenci školních úrazů a popisuji mezinárodní program zabývající se bezpečím ve škole. Výzkum je zaměřený na analýzu stavu četnosti školních úrazů prostřednictvím dotazníkového šetření. Výsledky výzkumu zahrnují také preventivní opatření základních škol přijatých v důsledku vzniklých úrazů.
Klíčová slova:	úraz, školní úraz, prevence, povinná školní dokumentace
Anotace v angličtině:	The bachelor's thesis describes the issue of injuries of pupils at primary school. The aim is to define the issue of school accidents from a theoretical point of view. I define the terms injury, division of injury, consequences, prevention, school injury. I also present the procedure of a pedagogical worker in solving school accidents, mandatory documentation of accidents, prevention of school accidents and describe an international program dealing with safety at school. The research is focused on the analysis of the state of the

	frequency of school accidents through a questionnaire survey. The results of the research also include preventive measures taken by primary schools as a result of accidents.
Klíčová slova v angličtině:	Accidents, injury, primary school
Přílohy vázané v práci:	2
Rozsah práce:	54 stran +přílohy